

Posudek na bakalářskou práci Václava Janečka *Fikcionalismus v právu a morálce*

Jakub Jirsa (vedoucí práce)

Václav Janeček (dále autor) v bakalářské práci představuje jeden ze současných směrů v dnešní metaetice a teorii práva: fikcionalismus. Tento směr sice původně vznikl v rámci filosofie a teorie vědy, avšak brzy se začal prosazovat i na poli praktické filosofie; nejsem si však jist, nakolik úspěšně – avšak o tom by nás měla přesvědčit samotná bakalářská práce.

Autor po krátké předmluvě nejprve vyloží problém, který by podle něj měl fikcionalismus řešit (kap. 2); jde vlastně o dva spory v rámci moderní analytické praktické filosofie: spor morálního realismu s expresivismem na straně jedné a kognitivismu s non-kognitivismem na straně druhé. Zdá se však, že tyto dva rozdíly autorovi občas splývají v jeden (viz později na s. 23), přitom kognitivismus (teze, že normativní výroky mají jednoznačně určitelnou pravdivostní hodnotu) nemusí nutně předpokládat jakoukoli verzi morálního realismu, ba dokonce ani nemusí předpokládat, že jakékoli morální výroky jsou pravdivé (viz např. „error theory“ J. L. Mackieho – podle něj jsou etické normativní výroky „truth-apt“, ale všechny mají negativní pravdivostní hodnotu).

Ve třetí kapitole autor vysvětluje samotný fikcionalismus a jeho základní epistemologickou kategorii „akceptace“. Nemohu se však zbavit dojmu, že průřez dějinami fikcionalistických přístupů (s. 16-17) často slučuje pragmatický přístup založený na uznání mezí našeho poznání a samotný fikcionalismus, jak ho autor vymezuje (ostatně nevyjasněný vztah mezi fikcionalismem a pragmatismem je patrný i na s. 21).

Následující kapitola se snaží aplikovat fikcionalismus na metaetický spor mezi kognitivními a non-kognitivními teoriemi. Autor i zde spíše popisuje jednotlivé možnosti a přístupy, než aby představil hlubší strukturu argumentů, která jednotlivé pozice podporují. Jsem si však vědom, že se jedná o bakalářskou práci a přístup dokládající znalost relevantní literatury a správné pochopení zpracovávaného problému zde postačuje.

Poslední, pátá kapitola pak ukazuje, že hlavním zájmem autora, který jej k tomuto filosofickému tématu přivedl, jsou fikce v právní teorii. Avšak podstatná část kapitoly 5.2 *Pozitivismus a nonpozitivismus* připomíná obsáhlé slovníkové heslo (byť dobře zpracované); autor prokazuje širokou znalost literatury a různých přístupů a metod v současné právní teorii, avšak text opět postrádá argumentační strukturu, která by čtenáře přesvědčila o oprávněnosti fikcionalistického postoje.

K práci mám jednu obecnou námitku a několik partikulárních, kritických poznámek. Obecnou námitku lze nejlépe vystihnout reakcí na citát z díla Lona Fullera, který autor uvádí na straně 29: „fikce fungují jako štuk, který máme vždy po ruce, abychom jím zalepili slabá místa našich myšlenkových struktur.“ Jsem si vědom, že citát vytrhávám z jeho přirozeného kontextu, ale pouze štukem nemůžeme stavět a štuk stavbu pohromadě neudrží – taková stavba se po chvíli zhroutí. Proto si obecně nejsem jistý, zda je fikcionalismus relevantní a poctivý přístup ke slabým místům našich myšlenkových struktur. Fikcionalismus je zřejmě možným, pragmatickým překlenutím mnoha problémů, avšak problémy podle mne neřeší. Na jedné straně fikcionalismus umožňuje fungování právního (či morálního)

diskursu na běžné úrovni, ale na straně druhé mi přijde, že zakrývá přístup ke zkoumání problematičtého tématu samotného (ať už k povaze hodnot nebo vztahu právních pojmů a skutečnosti).

První drobná poznámka se týká sylogismu na str. 5, domnívám se, že by výkladu prospěla reflexe problematiky praktického sylogismu z aristotelské teorie jednání. Dále mi na s. 7 není jasné tvrzení, proč mají morální soudy smysl právě tehdy, když se na nich lidé shodnou (ale zde může jít jen o neobratnou formulaci). Na stránkách 11 až 13 si nejsem jist, k čemu slouží zde uvedené formalizace výroků, vyvozování a výklad s nimi spojený; jde o partikulární problém ve specifické debatě moderní metaetiky a většinu potřebných tezí autor vykáže i bez této pasáže, která není pro čtenáře úplně pochopitelná.

Práce svědčí o autorově dobré znalosti soudobé právní filosofie a jistého okruhu z moderní etiky a metaetiky; snaha představit nepřiliš známý styl uvažování může lehce sklouznout k poněkud slovníkovému stylu, což se na některých místech v této práci stalo. Nicméně stále jde o zdařilou bakalářskou práci, kterou navrhuji hodnotit jako **velmi dobrou až výbornou** v závislosti na obhajobě.

Jakub Jirsa

6.9.2011